

Sivilombudet

Bergen, 3. juli 2025

Dette innspillet sendes på vegne av BirdLife Norge avd. Hordaland, Naturvernforbundet Hordaland, og Norges Jeger- og Fiskerforbund Hordaland.

Merknad til klagesak som gjelder detaljreguleringsplan *Lilandsjordet nord*, Bergen kommune

Forum for natur og friluftsliv (FNF) Hordaland viser til brev fra Sivilombudet (deres ref. 2025/3295; datert 16. juni 2025), der det står at Sivilombudet vil vurdere om klagen vår (datert 25. mai 2025) gir grunn til videre behandling. Vi ønsker derfor å komme med noen merknader til saken, i håp at det kan bidra til at klagen vår gir grunn for videre behandling hos Sivilombudet – og for sørge for at de faktiske forholdene er godt opplyst.

Først ønsker vi å vise til brev som Statsforvalteren i Vestfold og Telemark sendte ut til «sine» kommuner den 12. mai i år¹. Grunnlaget for denne innstrammingen/presiseringen fra Statsforvalteren skyldes uttalelser fra Sivilombudet – der saken om Nye Veia skole² og hyttesaken i Sørskogen, Mølen³ er sentral. Dette viser altså at uttalelsene deres i denne type saker får effekt langt utover de spesifikke sakene.

Vi har prøvd å få Statsforvalteren i Vestland til å sende ut tilsvarende brev til «sine» kommuner, men foreløpig uten hell – dette til tross for at Sivilombudet kom med kritikk av Statsforvalterens klagebehandling i saken som gjaldt fv. 561 Kolltveit-Ågotnes, Øygarden kommune⁴. I så måte vil en uttalelse fra Sivilombudet i saken som gjelder *Lilandsjordet nord* kunne få stor prinsipiell betydning.

¹ <https://www.statsforvalteren.no/vestfold-og-telemark/plan-og-bygg/arealforvaltning/kunnskapsgrunnlag-om-naturmangfold-i-arealplanleggingen/>

² Denne saken (klage skrevet av undertegnede) er ifølge adv. Tine Larsen årsaken til at Naturvernforbundet i Telemark nådde gjennom hos departementet i saken om Bunestoppen:

<https://www.sivilombudet.no/uttalelser/detaljregulering-for-nye-veavagen-skole-klageinstansens-provingsplikt-og-betydningen-av-nye-opplysninger-som-tilkommer-etter-kommunens-vedtak/>

³ <https://www.sivilombudet.no/uttalelser/mangelfullt-kunnskapsgrunnlag-og-vurdering-etter-naturmangfoldloven-reguleringsplan-for-hytteutbygging-i-sorskogen/>

⁴ <https://www.sivilombudet.no/uttalelser/mangelfull-vurdering-etter-naturmangfoldloven-reguleringsplan-for-ny-fylkesveg/>

Både av hensyn til den svært rike naturen i området (og selvsagt pga. manglene i saksbehandlingen), samt av nevnte mulige prinsipielle betydning, håper vi at Sivilombudet tar seg tid til å behandle saken. Til orientering så kommer vi mest sannsynlig ikke til å klage flere saker inn for Sivilombudet i år.

Som påpekt i klagen vår, mener vi det er klare og store mangler både knyttet til krav i naturmangfoldloven og krav i forskrift om konsekvensutredninger. I dette brevet tar vi med noen oppdateringer knyttet til nye observasjoner av rødlistede fuglearter andre fuglearter som er fåtallige i Bergen kommune, litt om nye observasjoner om fåtallige/sjeldne sommerfugler, litt mer informasjon om områdets verdi som økologisk korridor (ikke minst for hjort), og til slutt litt mer informasjon om områdets samlede belastning (jf. naturmangfoldloven § 10), om naturtypen *semi-naturlig eng*, samt noen bilder fra planområdet helt til slutt.

Ved å følge denne lenken kommer man til en kort nettsak som heter Kampen om Lilandsjordene: Klage til Sivilombudet, som inkluderer noen bilder fra planområdet, samt en kort videosnutt: <https://fnf-nett.no/hordaland/kampen-om-lilandsjordene-klage-til-sivilombudet/>

Er det spørsmål om saken, er det selvsagt bare til å ta kontakt med undertegnede.

Oppdateringer om fugler og sommerfugler

Som tidligere nevnt, er det særlig tre truede fuglearter som er aktuelle i planområdet – og som det åpenbart er knyttet delvis manglende og delvis ikke-eksisterende vurderinger til i planarbeidet. Disse artene er **grønnfink** (hekker etter alt å dømme i planområdet), **sandsvale** (hekker i planområdet) og **gulspurv** (planområdet er trolig del av ett eller to par sine hekkeområder). Av disse artene er sandsvale og gulspurv de klart mest fåtallige i kommunen og regionen, og må tillegges størst betydning i saken.

Når det gjelder **sandsvale (sårbar VU⁵)** observerte undertegnede den 1. juli anslagsvis 30–40 individer i planområdet (i hekkolonien) (og flere av svalene drev da også med næringssøk innenfor selve planområdet). **Undertegnede estimerer årets hekkebestand i planområdet til å være minimum 20 par.** Dette er ifølge *Artsobservasjoner.no* (besøkt 3. juli 2025) den nest største kolonien som er registrert i Vestland fylke i år. Totalt ser det ut til å være registrert 4–6 andre sandsvalekolonier med 10 eller flere par i fylket vårt, men det kan godt være det også finnes kolonier som *ikke* er registrert i *Artsobservasjoner.no*. Den aktuelle kolonien er også den klart største registrerte i Bergen kommune – og det ser kun til å være registrert to andre kolonier i Bergen kommune i år, med henholdsvis ca. 4 par ved Nesttunvatnet og minst 10 par ved Angeltveit i Åsane. **Kolonien på Lilandsjordet nord har altså både lokal og regional betydning for denne truede fuglearten.** Arten skulle vært del av kunnskapsgrunnlaget, slik at man kunne lagt til rette for videre hekking i planområdet – f.eks. ved å etablere et «sandsvalehotell», noe som er gjort flere andre steder. I det minste skulle det vært en *vurdering* av tilrettelegging for denne arten, som tydeligvis trives godt i dette området.

Når det gjelder **gulspurv (sårbar VU⁶)** er det nå gjort to observasjoner av arten innenfor planområdet i årets hekkesesong (både i mai og den 1. juli 2025). Som nevnt i klagen vår, bruker arten store områder i hekketiden, og den er – foruten når den synger – ikke alltid særlig så lett å oppdage (lever mye både på bakken og i busker og kratt). **For denne arten har Ytrebygda bydel, og**

⁵ Rødlistevurdering: <https://lister.artsdatabanken.no/rodlisterforarter/2021/20346>

⁶ Rødlistevurdering: <https://lister.artsdatabanken.no/rodlisterforarter/2021/30020>

kanskje særlig Fleslandsområdet, både en lokal og trolig også regional betydning. Den 1. juli observerte undertegnede til sammen to gulspurver (par) på de tre markerte oransje punktene oppe til venstre i figur 1. De to individene fløy også over Flyplassvegen, da altså omtrent til det vestligste punktet av planområdet for *Lilandsjordet nord* – noe som viser at planområdet inkluderer et hekkeområde til gulspurv som går på *begge sider* av Flyplassvegen. Men det *kan* også være at planområdet inkluderer hekkeområde til et annet par av arten, som da eventuelt holder til litt lenger sørøst på Liland. Også for gulspurv er det klare mangler knyttet til planprosessen/kunnskapsgrunnlaget.

Når det gjelder **grønnfink (sårbar VU⁷)**, holder arten til ved Stokkhaugen, og er der knyttet til blant annet de store grantrærne der. Arten har blitt observert her over flere år, og gjennom hele årets hekkesesong. Også for denne arten er det klare mangler knyttet til planprosessen/kunnskapsgrunnlaget.

I det følgende litt om noen ikke-rødlistede fuglearter. På befaringen den 1. juli 2025 ble det observert både **tornirisk** (2 ind.), **buskskvett** (hekkeatferd) og **sivsanger** (syngende) – som alle tre er fåtallige hekkefugler i Bergen kommune. Tornirisk ble for øvrig sist registrert i området i 2003 (jf. *Artsobservasjoner.no*), og sivsanger har ble sist observert i området i 2001 (jf. *Artsobservasjoner.no*). Av andre *relativt* fåtallige arter i kommunen, har det blitt gjort funn av både **enkeltbekkasin** og **krikkand** i planområdet – også i årets hekkesesong. En annen *relativt* fåtallig art i kommunen er **rugde**, som ble sett i planområdet på en kveldstur i fjor (undertegnede har ikke vært i planområdet sent på kvelden i år).

Når det gjelder nye registreringer av sommerfugler, så har det blitt gjort enda flere interessante observasjoner siden vi sendte inn klagen (Torgeir Skorgen, pers.medd.). Det har blitt funnet 10–12 individer av **toflekket hermelinmåler** innenfor planområdet (på en natt i juni i år). Dette er en art med få observasjoner i denne delen av landet, og dette er også det nest høyeste antallet av arten som er registrert på *Artsobservasjoner.no* i 2024 og 2025 *på landsbasis*. I juni har det ellers blitt funnet bl.a. **orekveldfly**, som vel må betegnes som en fåtallig art både regionalt og på landsbasis (jf. *Artsobservasjoner.no*). Og det har også blitt funnet **vårhalvspinner** og mange individer av **ospesvermere** – begge må kunne karakteriseres som fåtallige/sjelden lokalt og regionalt. Området må anses å ha en stor verdi for mange lokalt og regionalt fåtallige/sjeldne sommerfuglarter, noe vi mener tilsier mangler ved kunnskapsgrunnlaget.

Området som økologisk korridor for hjort

Som vist i figur 1, så tyder alt på at det viktigste krysningspunktet over denne delen av Fleslandsvegen går fra hjortetråkket langs Storeveita i sør og over til den delen av Storeveita som ligger nord for Flyplassvegen. I sistnevnte område (nord for Flyplassvegen), som også er skogdekt og ligger som en dump i terrenget – og uten menneskelig ferdsel – observerte undertegnede to hjorter under befaringen den 1. juli.

Som nevnt i klagen vår, mener vi det er feil at hovedtrekket av hjort går ca. 200 meter lenger vest. Dette begrunner vi med tråkket langs Storeveita, og at hjort finner mye mer skjul ved å krysse langs Storeveita (på begge sider av Flyplassvegen). I alle tilfeller vil et krysningspunkt 200 meter lenger vest ikke lenger være aktuelt når/hvis reguleringsplanen Lilandsjordet sør/vest vedtas – da med i utgangspunkt i utkast til planprogram som ligger offentlig (ikke kommet på høring enda). Mellom

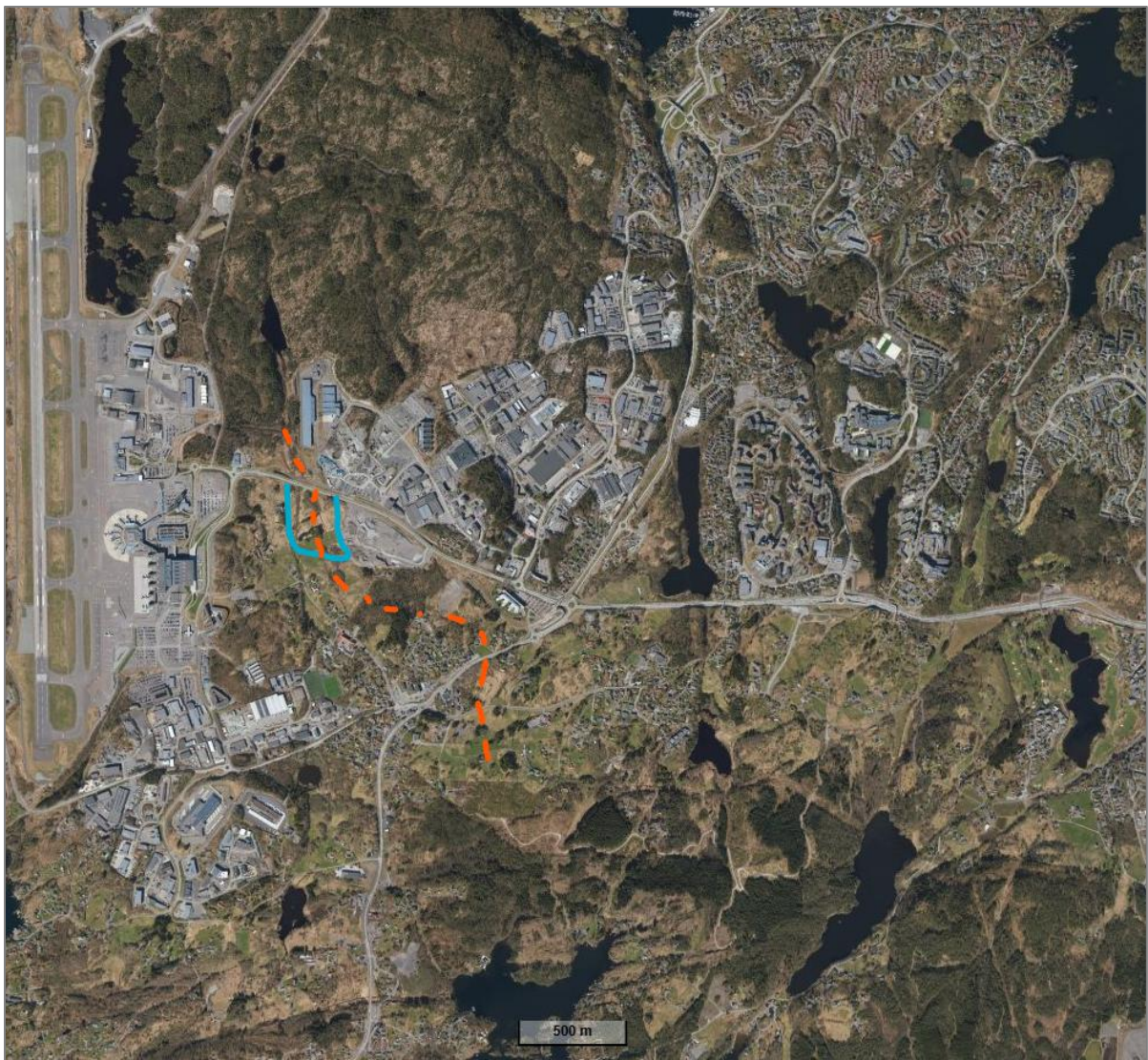
⁷ Rødlisteravurdering: <https://lister.artsdatabanken.no/rodlisterforarter/2021/28841>

disse to krysningspunktene er det for øvrig ikke mulig å krysse pga. høye bybanegjerder. I figur 2 viser vi også at krysningspunktet langs Storeveita er mer logisk i et større landskapsperspektiv.

Figur 1. De guloransje punktene viser gulspurv-observasjoner ved to ulike dager: De tre nordvestlige punktene er to individer som ble observert 1. juli i år, men punktet omtrent midt i bildet er omtrentlig og er fra mai i år (nevnt i klagen vår). Den blåstiplede linjen til høyre viser det vi mener må bli maksimal avgrensning av næringsareal innenfor planen Lilandsjordet nord (forutsetter oppheving av gjeldene plan). Blåstiplet linje til venstre viser avgrensning mellom næringsområde og grøntstruktur/LNF i et utkast til planprogram for Lilandsjordet sør/vest⁸ (versjon fra mars 2025). Svart strek viser (del av) grense mellom de to planene. Oransje, tykk strek viser hvor det er planlagt veg mellom de to næringsområdene. Rød strek over Flyplassvegen viser det som trolig er hovedtrekkvei over Flyplassvegen for hjort i dag, mens stiplet rød linje viser alternativ trekkveg for hjort (trolig ikke mye brukt). Mellom disse to er det høye gjerder knyttet til inngang til bybanetunnelen i området, så det er disse krysningspunktene som pr. i dag er aktuelle. **Etter utbygging av Lilandsjordet sør/vest, er det imidlertid bare den førstnevnte kryssingen som må anses som aktuell for hjort.** Kartgrunnlag: Statens kartverk / Norgeskart.no.

⁸ Se planprogram under saksdokument nr. 26 (19. mars 2025): <https://www.bergen.kommune.no/omkommunen/offentlig-innsyn/innsynplanogbyggesak/saksinnsyn/sak/2024/12659>

Figur 2. Ved å bevare vestre del av planområdet Lilandsjordet nord og østre del av planområdet Lilandsjordet sør/vest (blått omriss), vil hjort og annet naturmangfold ha en økologisk korridor som legger til rette for ferdsel og spredning over Flyplassvegen. Uten denne korridoren vil etter eventuell utbygging etter Lilandsjordet sør/vest være svært lite tilrettelagt for hjortekryssing og annet vilt over Flyplassvegen. En svært lite gunstig situasjon for dyrelivet i området. Kartgrunnlag: Statens kartverk / Norgeskart.no.

Samlet belastning og økosystemtilnærming (jf. naturmangfoldloven § 10)

Det forrige punktet om økologisk korridor er, som vi nevnte i klagen vår, også aktuelt i forbindelse med naturmangfoldloven § 10 (i tillegg til nml § 8 og kuf). Når det gjelder samlet belastning, nevnte vi også manglende vurdering av antatt kommende utbygging i tråd med vedtatt kommunedelplan BLÅE og reguleringsplan for *Lilandsjordet sør/vest* (som er under utarbeidelse).

Vi ønsker her også vise til historiske flyfoto, for å tydeliggjøre at samlet belastning av «full» utbygging (dvs. i tråd med vedtatt plan) av Lilandsjordet nord også må ses ut fra hva som allerede er tapt i området. Nå har man altså et svært rikt område igjen – i tilknytning til Storeveita og Litleveita – som lokalt sett gjennom de siste tiårene med nedbygging av denne type natur i området ved Fleslandsvegen, har fått en enda større verdi (siden så mye av lignende naturtyper nå er borte) – se figur 3. Det mangler vurderinger knyttet til dette, jf. naturmangfoldloven § 10.

Figur 3. Bit for bit. Oransje omriss viser omtrentlig innmark i Lilandsområdet i 1980, 2005 og 2024. Gult omriss viser semi-naturlig våteng (som vist til i klagen vår). Kartgrunnlag: Norge i bilder.

Som vi ser av figur 3 har innmarksarealet i området blitt drastisk redusert siste 45 år, og for naturmangfoldet i området er det særlig utviklingen fra 2005 og frem til i dag som er alvorlig (før den tid var gjengroingen en viktigere årsak), da på grunn av massiv nedbygging. **Som nevnt flere ganger; i det minste å bevare området mellom Storeveita (som har sitt oppgav i semi-naturlig våteng (markert med gult i figur 3)) og Litleveita vil være avgjørende for arter som for fortsatt er knyttet til det rike kulturlandskapet i dette området.**

Semi-naturlig eng (truett naturtype)

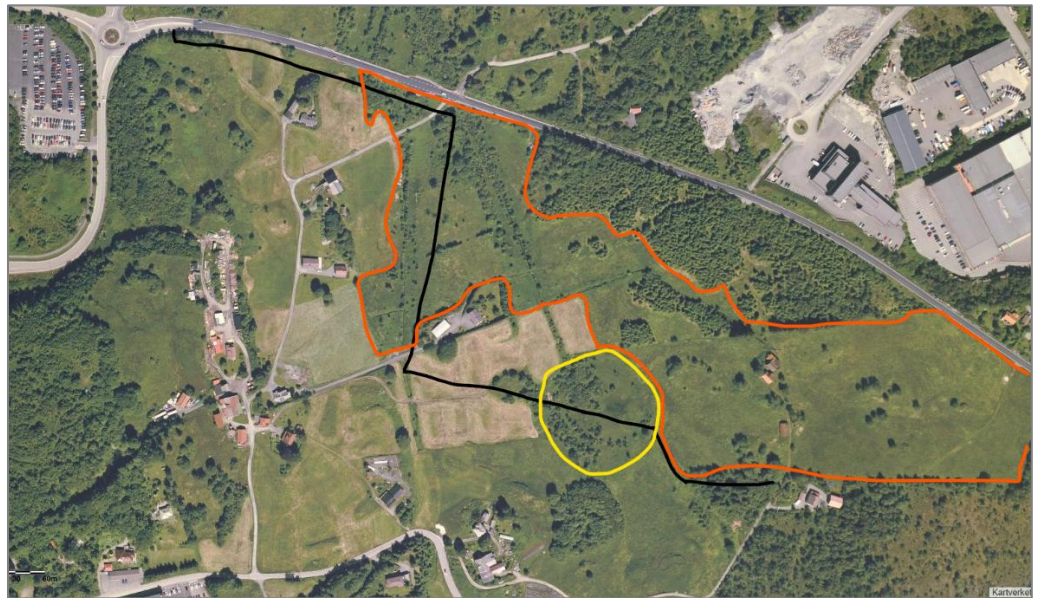
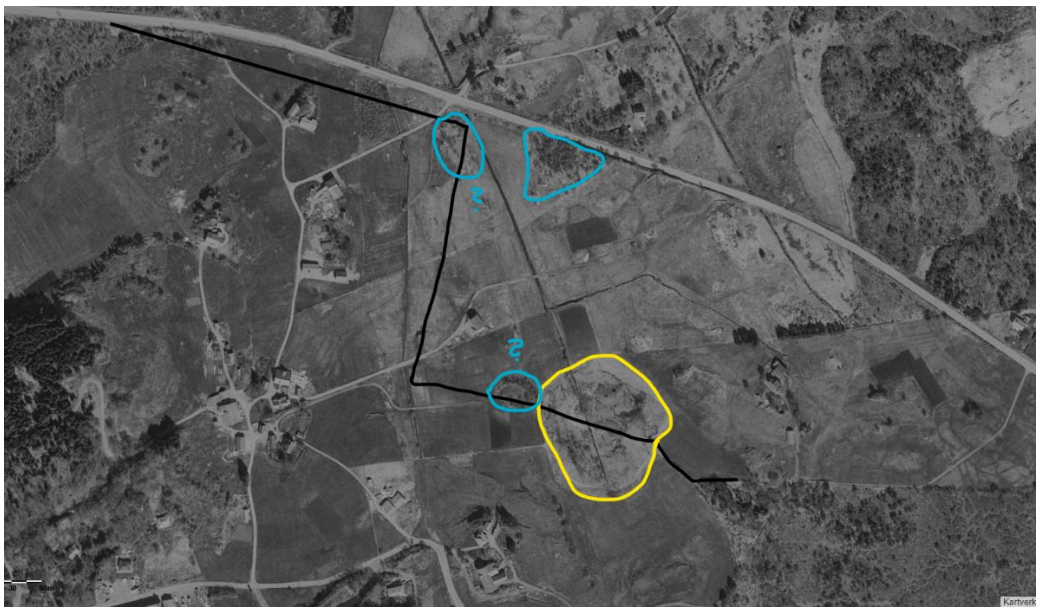
Vi nevnte i klagen vår at det var registrert semi-naturlig eng (hagemark) i planområdet ifm. KU. **At denne naturtypen er rødlistet har ikke vært del av beslutningsgrunnlaget, til tross for at rødlisten over naturtyper er fra 2018.** Etter hvert er det grunn til å tro at også større deler av området mellom Storeveita og Litleveita vil gå over til å bli semi-naturlig eng, og det kan også være at det er et par områder til som skulle vært registrert som hagemark i KU (se figur 5 på neste side).

Det er uansett slik at området mellom de to veitene lenge har vært ekstensivt drevet (siden før 2005), og at området nå er av stor viktighet både for planter, fugler og insekter – jf. også Skorgens sommerfuglobservasjoner, som nettopp har blitt gjort i denne delen av planområdet.

Figur 4. Flott blomstereng mellom de to veitene, dog trolig ikke semi-naturlig eng enda. Foto: Gunvar Mikkelsen / FNF Hordaland.

Figur 5 (neste side). Deler av plangrense mellom Lilandsjordet nord og Lilandsjordet sør/vest angitt omtrentlig med svart på flyfoto fra 1980, 2005 og 2024. Gult omriss er semi-naturlig våteng. Blått «trekantet» omriss er hagemark (semi-naturlig eng) i KU fra 2019 – se klagen vår. De to andre blåe omrissene (med spørsmålstegn) viser to områder som kanskje også kan kvalifisere som hagemark – de var i hvert fall også delvis tresatte allerede 1980, på samme måte som det trekantede arealet. Oransje omriss er et forsøk på å vise nokså ekstensivt drevet jordbruksareal fra før 2005. På sikt vil dette kanskje også kunne kvalifisere som semi-naturlig eng? I hvert fall er området mellom Storeveita og Litleveita sentralt for å ta vare på denne «naturtypen» i dette området, ikke minst når vi også legger til grunn Lilandsjordet sør/vest og kommunedelplanen BLÅE, som er vedtatt. Kartgrunnlag: Norge i bilder.

Bilder fra planområdet

Her er noen bilder fra planområdet, tatt 1. juli i år (hvor ikke annen dato er nevnt). Alle bilder er tatt av undertegnede.

*Semi-naturlig fukteng (foreslått som **sterkt truet naturtype** i ny rødliste – som kommer i høst), med utfylt område i bakgrunnen. Naturtypen er nå angitt med datamangel i nåværende rødliste, noe som skal tilsvare kategorien i sårbar i konsekvensutredninger.*

Samme fukteng som bildet ovenfor. Fuktenga finner man igjen i eldre flyfoto også – bl.a. fra 1980.

Nordøstre ende av semi-naturlig våteng. I dette området ble sett buskskvett, og sivsanger ikke langt unna.

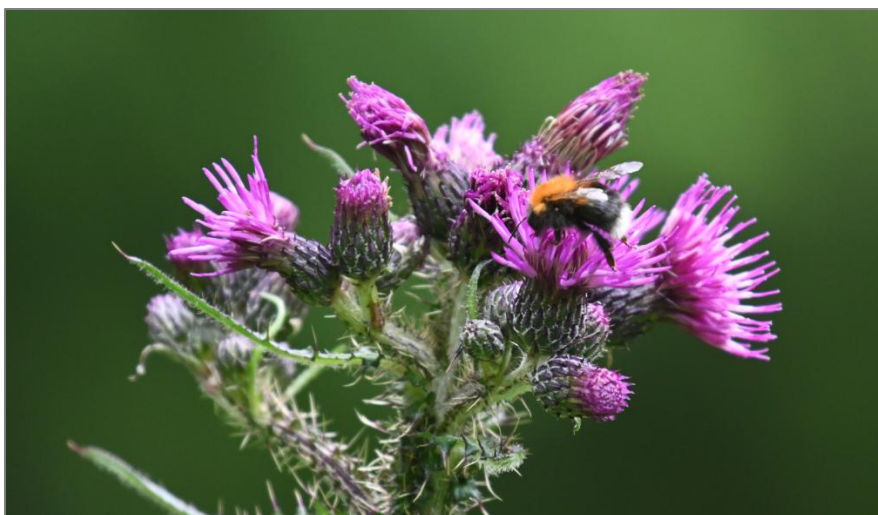
Grenseområde mellom utfylt område i øst og intakt kulturlandskap i vest. I dette området jaktet sandsvaler insekter.

Storeveita går som en livsnerve gjennom dette kulturlandskapet. Det går et kraftig hjoretrekk på venstre side av veita, helt frem til Flyplassvegen og bybanen (bybaneledninger/master skimtes i bakgrunnen).

Dompap hann.

Trehumle på åkertistel.

Disse massehaugene (de bakerste) har, sammen med et rikt insektliv i området, dannet grunnlaget for den klart største sandsvalekolonien i Bergen kommune. Den 1. juli var det 30 – 40 sandsvaler i lufta på en gang, og dermed anslagsvis minst 20 par.

Buskskvett på anleggsgjerdet. Hunn eller ungfugl.

Sivsanger blant vendelrot på samme anleggsgjerdet som buskskvetten på forrige side.

Admiral på vendelrot i den semi-naturlige fuktenga.

Tornirisk hann i hegg. Nokså fåtallig fugl i Bergen kommune.

Sommerfugl (har ikke fått sjekket hvilken art) på osp.

Deler av sandsvalekolonien innenfor planområdet. Dette er (minst) tredje året med hekking her. Bilde tatt 13. juni 2025.

Vennlig hilsen,
Forum for Natur og Friluftsliv (FNF) Hordaland
v/ koordinator Gunvar Mikkelsen

Forum for Natur og Friluftsliv Hordaland er et samarbeidsforum for natur- og friluftsansjoner i Hordaland, som arbeider for å ta vare på natur- og friluftsansjessene. Per i dag er det tolv ansjassjoner tilsluttet FNF Hordaland: Bergen og Hordaland Turlag (DNT), Naturvernforbundet Hordaland, Norges Jeger- og Fiskerforbund Hordaland, Bergen og Omland Friluftsråd, BirdLife Norge avd. Hordaland, Haugesund Turistforening, Hordaland fylkeskystlag, Norsk Botanisk Forening Vestlandsavdelingen, Syklistenes Landsforening Bergen og omegn, Voss Utferdslag (DNT), Voss Kajakklubb og Hordaland krins av Norges Speiderforbund. Sammen representerer ansjassjonene rundt 54 000 medlemmer.

